

ספרי' – אוצר הספרים – לויבאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

זילא

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כה
(תרגום הפשו)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושמונה לבריאה

לזכות

החיילת ב"צבאות השם" פריידל חדוה בת חוה פייגל תחי'
ליום הולדתה השמינית לאויוש"ט,
ביום י"ד מ"ח, הי' תהא שנת סגולת חירותנו
זהבה בת חוה פייגל תחי'
לרגל יום ההולדת שלה, חיי מ"ח, הי' תהא שנת סגולת חירותנו
ולזכות אחי' ואחותה שיחיו
ולזכות אביהם
הרה"ת ר' אלחנן הלוי בן אסתר שיינדל שיחי'
לרגל יום ההולדת שלו, ט"ז מ"ח, הי' תהא שנת סגולת חירותנו
נדפס ע"י זוגתו ואמם
מרת חוה פייגל תחי' שגלוב

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ובמילא, טוען להקב"ה שאינו יכול לקיים המצוה ד, ואכלת ושבעת וברכת¹² לאמיתתה עד שהקב"ה יושיבנו על שולחנו להסעודה דלעתיד לבוא.

(משיחות ש"פ וירא, ח"י מרחשון תשנ"ב)

(12) עקב ה, יר"ד.

וברורה, ומביא פסוק שההוכחה ממנו אינה מובנת כלל, (3) זהו ההיפך מ, דרכו של הרמב"ם לשנות ולצטט פסוק, "שלא נזכר בגמרא כלל מאחר שהוא מבואר יותר"¹²?

ב. ההוכחה – מעצם ראיית האנשים

לכאורה יש לומר, שלפי הרמב"ם ההוכחה מן הפסוק, "וירא והנה שלשה אנשים" לכך ש, גדולה הכנסת אורחים...", היא מעצם ראיית שלשה אנשים:

במצב של, "וירא אליו ה'", כיצד ייתכן שאברהם יראה באותה עת בתשומת לב, "שלשה אנשים", ועד כדי כך שייגרם, ויריץ לקראתם? כאשר עומדים, "לפני ה'" יש להמנע מכל תנועה, ובודאי אין לשים לב לאנשים אחרים או לדבר אחר כלשהו!

ניתן ללמוד זאת בקל-והומר מכך שיש לקרוא קריאת שמע, בכונה¹³ באימה וביראה ברתת¹⁴

א. "גדולה הכנסת אורחים...". הרמב"ם אומר¹: "וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, שנאמר²: וירא והנה שלשה אנשים".

מכך שהרמב"ם מצטט מן הפסוק רק ארבע מילים אלו, ואף אינו רומז להמשך הפסוק על ידי התוספת, "וגו"³, מובן, שההוכחה לדבריו היא מארבע מילים אלו בלבד. ואין מובן: כיצד לומדים מן המילים, "וירא והנה שלשה אנשים" ש, גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה?

התמיהה אף גדולה יותר: מקורו של מאמר זה? הוא בגמרא, במסכת שבת⁵. ובגמרא⁶ מובאת הוכחה מפסוק אחר בסיפור זה: "וגדולה הכנסת אורחין מהקבלת⁷ פני שכינה, דכתב⁸: ויאמר, אדני⁹ אם מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו"¹⁰, וכפי שרש"י מבאר¹¹: אל נא תעבור – והגניחו והלך לקבל האורחים".

כלומר: (1) הרמב"ם משנה את ההוכחה מן המובא בגמרא, (2) הוא משנה מהוכחה פשוטה

(1) הל' אבל פי"ד ה"ב.

(2) פרשתנו יח, ב.

(3) כמו בסמ"ג (שהולך בעקבות הרמב"ם – ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' הסמ"ג אות מו) מ"ע ב' מד"ם שגם הוא מביא הכתוב כהרמב"ם, אלא שמוסיף, "וגו' כדאי' בפ' מפניך". ובסמ"ג י"ל שהביא רק התחלת הענין והסוגיא, וכונתו גם להפסיק שהובא שם בגמ'.

(4) כנסנו בכס"מ שם.

(5) קכו, סע"א. וכן בשבועות (לה, ב) – הובא מפורש (בדברי ר"א א"ד) הרא"ה מהפסוק, אף שמוכן הוא מהמשך. וראה הערה 26.

(6) וכן במדרש תהלים (באבער) יח, כט. שאלות פירשנו שאילתא יא (כהגידסא שלפנינו. וראה לקמן שה"ג להערה (10) ועד.

(7) כ"ה בשבת שם. ובשבועות שם: יותר מהקבלת פני שכינה.

(8) פרשתנו שם, ג.

(9) דפשוטו – קאי על הקב"ה – וראה לקמן בפנים ס"ג. (10) כ"ה בגמ' וע"י שם. ובשאר המקומות לא הובא כל הלשון: במדרש תהלים, "ויאמר אדני' וגו' אל נא תעבור מעל עבדך" (ובשאלות לפנינו: אל נא תעבור מעל עבדך); ברי"ף שבת שם (ועד"ו ברא"ש שבת שם (ס"ב): ויאמר אדני' אם נא מצאתי חן בעיניך וגו'. ועד"ו היא בדק"ם מכו"י. ואכ"מ. (11) שבת שם. וראה גם ר"ח ופרש"י שבועות שם.

(* וראה חילופי נוסחאות בשאלות (ירושלים תש"ך) ונוסחאות כ"י, ובא' מהם הובא –) מהתחלת הפסוק, "וירא אליו ה' כי וישא עיניו וירא".

(12) יד מלאכי שם את ד.

(13) שו"ע אדה"ז תאו"ה ר"ס ס"א.

(14) לכאורה צ"ל, "וברתת" בוא"ו (וכ"ה בשני דפוסים שו"ע אדה"ז – זיטאמיר תרט"ו. שם תרכ"ב), וכמו שהוא בהמשך הסעיף שם בהבאת דברי המודרש*. – וראה ברכות כב, א (ומ"ק טו, א) באימה ובידיעה וברתת ובויע. אבל בשו"ע המתברר ריש הסימן כאן. ברתת" בלא וא"ו (וכן הוא בדפוס ראשון דשו"ע אדה"ז כאן**). וכ"ה

(* וכ"ה בסיום לשון הטרור שם (לפנינו. וכן בדפוס וויניציאה שי דפוס א' דהטרור עם הבי"ו) בנוגע לק"ש. וכן ל' הבי"ו שם (לפנינו ובדפוס וויניציאה ה"ל) בפנעם הא'. ובפנעם הבי' – גם "ביראה" הוא בלי וא"ו, וכ"ה תנחומא אמור (י). טור שם (לפנינו ובדפוס וויניציאה ה"ל) בהבאת המשל שבמדרש וראה חילופי נוסחאות בויק"ר (הוצאת מרגליות, ירושלים תשל"ב) פכ"ז, ו כמה שטייני גירסאות: "ויראה" בלא וא"ו. או גם "וברתת" בוא"ו.

ד' לשונות נ"ל, "באימה מ" הובאו גם: ביוםא (ד, ריש ע"ב – לגירסת הגניי וכ"י (ראה דק"ס שם). וכן באדר"ע רפ"א) – לענין תורה – ושם, "ביראה ברתת" בלא וא"ו, בויק"ר שם לפנ"ז במשל (לענין אחר), ושם לפנינו: ובידיעה וברתת – שניהם בוא"ו, ובויק"ר (מרגליות) עניהם בלא וא"ו, ויק"ר פי"א ז בלשון המשל. וגם שם כמה שטייניס – ראה הוצאת מרגליות.

ובתו"כ שטייני י, ד (יל"ש שם רמז תקמ), וכן תנחומא שטייני (ט) – רק ג' לשונות, באימה וברתת ובויע. וכן ביוםא שם לפנינו וקרוב לומר שזוהי השמטת מעתיק, ואכ"מ.

(** וכ"ה בטור דפוס אייגנברג ש – שתי הפעמים. ובב"ח

להביא את 770 הביתה!
 כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!
 האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב
 וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>
 יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

וחותמו „ויהי נועם ה' אלקינו עלינו גוי' ומעשה ידינו כוננהו“, דקאי על בית המקדש דלעתיד⁸, „מקדש אדני כוננו ידיך“⁹.

* * *

ועוד והוא העיקר:

נוסף על המבואר לעיל שקיימת מציאותו של משיח בניצוץ משיח (בחי' היחידה) שבכא"א מישראל, קיימת גם מציאותו של משיח כפשוטו (יחידה הכללית) – כידוע ש„בכל דור ודור נולד א' מזרע יהודה שהוא ראוי להיות משיח לישראל“¹⁰, „א' הראוי מצדקתו להיות גואל, ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו כו“¹¹, ואילו לא היו מתערבים ענינים בלתי רצויים המונעים ומעכבים כו', ה' מתגלה ובא בפועל ממש.

וע"פ הודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, משיחיי שבדורנו, שכבר נסתיימו ונשלמו כל עניני העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח צדקנו, הרי, בימינו אלו נתבטלו כל המניעות והעיכובים כו', וכיון שכן, ישנה (לא רק המציאות דמשיח, אלא) גם ההתגלות דמשיח, ועכשיו צריכים רק לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש!

... וכיון שכן, מובן, שכל הענינים וכל הפעולות חדורים בעניני משיח וגאולה, כולל גם באכילתו ושתייתו, שמשותק לסעודה דליתן ושור הבר ויין המשומר, עד כדי כך שגם לאחרי הסעודה נשאר רעב לסעודה דליתן ושור הבר ויין המשומר,

(7) מדרש תהלים עה"פ.

(8) בשלח טו, יז.

(9) פי' הברטנורא למגילת רות.

(10) ראה שר"ת חת"ס חר"מ (ח"י) בסופו (סצ"ח). וראה שד"ח פאת השדה מע' האל"ף

כלל ע'. ועוד.

(11) יחידה הכללית, שמאירה ומתגלה בנשמתו של נשיא הדור, שכולל את כל

נשיי שבדור (ראה ד"ה פדה בשלום בשערי תשובה לאדהאמ"צ פ"ב).

ובזיעה¹⁵, כי קוראים את כתב המלך על¹⁶ בני מדינתו, וצריך להרגיש בקריאה זו „כחדשים“. וכן בתפלת העמידה, שכיון שיהודי „צריך¹⁷ שיראה עצמו כאילו שכינה שרויה כנגדו“, עליו לחוש שהוא „עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא“¹⁸, לכן קובעת ההלכה שאסור לו להפסיק לשום צורך, ועליו לעמוד „כעבדא קמי מריה“¹⁹, ללא שום תנועות – „אין לזוז ממקומו“²⁰.

ועל-אחת-כמה-זכמה אברהם, שהיותו „עומד לפני ה'“²¹ הוא באופן הגלוי והנעלה ביותר, ובענינינו – הרי לא היה זה „כתב“ בלבד, ולא „כאילו“, אלא, „וירא אליו הוי"ו ממש – וכיצד ייתכן שבאותה שעה נאמר על אברהם, „וירא“²² והנה...“, שהוא ראה את שלשת האנשים?

מכך הוכחה ש„גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה“: בידעו שהשכינה קבעה שהכנסת אורחים „גדולה“ יותר מ„הקבלת פני שכינה“, הפסיק אברהם בשעת „הקבלת פני

בכ"כ מקומות***.

ויש לומר בדיוק גירסא זו, כי אימה ויראה – רגש שבנשמה, רתת חיע – ענין שבגוף**** – סוגים נפרדים*****. ועד"ו ד' איתיות שבשם הוי"ו (שהם כנגדם****) – הנסתרות, הנגלות. (15) כ"ה גם בהמשך הסעיף בשו"ע אדה"ז שם (וכ"ה גם בדפוס ראשון בשו"ע אדה"ז). וכ"ה בש"ס מו"ק שם (בה"א). אבל בשו"ע החרב בלי היא (ושם: ויע – בלי ב'). וכ"ה בשני דפוסים שו"ע אדה"ז וזוטור הנ"ל. וכ"ה בשאר כל המקומות שנשמנו בהערה שלפניו (ובשו"ע). וכ"ה בברכות ובע"י מו"ק ודק"ס שם נוטח הכ"י ודפוסים.

(16) צ"ל „אל“?

(17) שו"ע אדה"ז תאו"ת רסצ"ת. וש"נ.

(18) ברכות לג, רע"א.

(19) שבת י, א. טו"ש"ע (ואדה"ז) אי"ח סו"ס צה.

(20) שו"ע אדה"ז שם ס"ו קד ס"ב.

(21) כלשון הכתוב פרשתנו יח, כב.

(22) להעיר מבי"ד (פמ"ה, ט): וירא בשכינה וירא במלאכים.

ובפי' די משה שם. ברכי יוסף יו"ד סרמ"ד בתהלותו ושם ד"ה ואשר גמר.

ופרישה שם (בט"ס הב"י) ב' הפעמים.

(***) ומהם: במקורו במדרש – ויק"ר פכ"ז, ו (לפנינו. וכן בויק"ר הוצאת מרגליות) – שמשם הובא המשך לשון אדה"ז. נסמון עה"ג דשו"ע אדה"ז (וכמ"ש בטור ובי" שם); פסיקתא דר"כ פ' שור או כשב (בהוצאת באבער, וכן בנוסח כ"י אוקספורד ועוד – נ"י, תשכ"ב; ע"י מו"ק שם: נוטח הכ"י בדק"ס מו"ק שם. וכן הביא בדק"ס ברמת שם (סוף הערה יו"ד) מכ"י. ****) ראה לקוטי הש"ס להאר"ז מו"ק שם (ד"ה מה להלן). סת"מ תשי"א ע' 250 ובהערה 2 שם. לקו"ש ח"כ ע' 548*9. ****) להעיר גם מלשון הבי"ח לטור שם: ומדלא קאמר נמי לא באימה ובריאה ולא ברית וביע נ"י.

שכינה – „וירא והנה שלשה אנשים“. אך עדיין נשארת השאלה: מדוע משנה הרמב"ם ומביא הוכחה שונה מההוכחה שבגמרא, והרי, בפשטות, ההוכחה מ„וירא והנה שלשה אנשים“ אינה ברורה יותר מההוכחה שבגמרא, ולהיפך?

ג. כל השמות קודש

לכאורה, ניתן היה להשיב:

במסכת שבויעות²³ אומרת הגמרא, שהמאמר „גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה“ קשור למחלוקת התנאים אם „כל שמות האמורים בתורה באברהם קודש“, כולל שם ה' שבפסוק „ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך...“, או ששם זה הוא חול, כי דברים אלו לא נאמרו לקדוש-ברוך-הוא אלא למלאכים היה מדבר²⁴, ובמיוחד כיון שרש"י מביא שתי דעות אלו בפרושו על התורה²⁵.

ומשום כך אין הרמב"ם מצטט את הפסוק „ויאמר... אל נא תעבור...“, כי ההוכחה הנלמדת מפסוק זה אינה לפי כל הדעות²⁶, ובמיוחד לפי שיטתו במורה נבוכים²⁷, שדברים אלו נאמרו למלאך.

אך אי אפשר לתרץ כך, כי בספר היד החזקה²⁸ פוסק הרמב"ם במפורש ש„כל השמות האמורים באברהם קודש, אף זה שנאמר אדני אם נא מצאתי חן הרי הוא קודש“²⁹.

(23) לה, ב. וכדובא בתורה דכתיב שבת שם.

(24) ל' התוס' שבת שם. וראה פרש"י שבויעות שם ובפרשתנו.

(25) בפרשתנו שם. ומסיים „שתי הלשונות בבי"ד“ (ראה בי"ד פמ"ח, י – רק דיעה א'). וראה לקו"ש ח"כ ע' 69 ואילך. וש"נ. ואכ"מ.

(26) ואף שבשבויעות שם מפורש דמאמר ר"י גדולה הכנסת אורחים „אולא“, „כאנת הוג' דס"ל דהוי קדש ויראה ר"ח שם. ר"ן שבת שם), י"ל (שאין הכוונה שלמ"ד דהוי חול אין גדולה הכנסת אורחים כו' אלא) שכונתו שלמ"ד דהוי חול אין ללמוד זה מהכתוב אל נא תעבור דלמד ר"י. ובעיון יעקב שבת שם „דר"א (דקאמר בא ויראה שלא כבוד הקב"ה כו') רוצה לתדש אפילו למ"ד ששם זה חול .. (ג"כ) יש ללמוד דגדול הכנסת אורחים כו"י. ע"ש. וראה שער אפרים יו"ד (ס' סד ד"ה ובה נראה) דמפרש עד"ו דברי התוס' בשבת שם. ע"ש. ואכ"מ.

(27) ח"א פס"א. וראה שם ח"ב פמ"ב – הובא לקמן בפנים.

(28) הל' יסודי התורה ספ"ו. וראה כס"מ שם.

(29) ואילך י"ל, שהרמב"ם מפרש הכתיב אל נא תעבור כפי' התוס' (ד"ה תויא) בגמ' (ב"מ פו, ס"ב) „שהשכינה ה' רוצה להסתלק מעל אברהם (ד'לאו אירח ארעא למקום – ל' הגמ'

הוספה

בשורת הגאולה

מז.

פעולתו של אדני"ע ביסוד ישיבת תומכי תמימים – כמבואר בשיחתו הידועה: בענין „כל היוצא למלחמת בית דוד“, שתלמידו תומכי תמימים הם „חיילי בית דוד“ שיוצאים למלחמת בית דוד נגד אלו „אשר חרפו עקבות משיחך“, ובלשון הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח: „ילחם מלחמות ה' עד ש„נצח“, כמרומו גם בהמשך הכתובים ד„אשר חרפו עקבות משיחך“ – „ברוך ה' לעולם אמן ואמן“, ש„אמן“ (ועאכו"כ ב"פ אמן) מורה על הנצחון במלחמה, שעי"ז נעשה ביאת וגילוי דוד מלכא משיחא בפועל ממש. ובהדגשה יתירה בדורנו זה – דור השלישי לאדני"ע ולתלמידיו חיילי בית דוד, שבו מסתיימת ונשלמת עבודתם של חיילי בית דוד להביא את הגאולה בפועל ממש ע"י דוד מלכא משיחא, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בחיים חיותו בעלמא דין שכבר נסתיימה ונשלמה כל העבודה, ועומדים מוכנים לקבלת דוד מלכא משיחא, ועאכו"כ לאחרי המשך העבודה באופן ש„נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע“.

ובדורנו זה נמצאים כבר בשנת הצדי"ק – לאחרי סיום שנת הפ"ט, הקשורה עם מזמור הפ"ט, שסיומו וחותרו „אשר חרפו עקבות משיחך“, „ברוך ה' לעולם אמן ואמן“, גמר הנצחון דמלחמת בית דוד, ומתחילה התקופה השייכת למזמור צדי"ק, שסיומו

- 1) שיחת שמח"ת תרס"א – לקר"ד ח"ד תשפ"ו, ב ואילך. ס' השיחות תש"כ ס"ע 141 ואילך.
- 2) תהלים פט, נב.
- 3) ספ"א.
- 4) שם, נג.
- 5) ראה נזיר בסופה. ושי"נ.
- 6) תבוא כט, ג.

ד. „וירא והנה... ויאמר“ – במראה הנבואה

במורה נבוכים³⁰ מסביר הרמב"ם, שראיית שלשת האנשים וההמשך שלאחר מכן היה במראה הנבואה, כהמשך ל„וירא אליו ה'“³¹.

לפי זה ניתן היה, לכאורה, לתרץ, שלדעת הרמב"ם אין גלגול שום הוכחה מהפסוק „וירא אדני"ע... אל נא תעבור“, כי פסוק זה אינו מספר על מאורע שהתרחש למעשה, אלא אמירה זו היא חלק ממראה הנבואה שראה אברהם.

אך אין לומר כך, כי גם הפסוק „וירא והנה שלשה אנשים“, שממנו מביא הרמב"ם את ההוכחה, היה, לפי פירושו במורה נבוכים, במראה הנבואה – ולא עדיף הא מהא.

ואם נאמר שגם ממראה הנבואה ניתן להביא הוכחה – מעצם העובדה שהקדוש ברוך הוא מראה נבואה מעשה המוכיח ש„גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה“ –

הרי אדרבה: אז יש להביא את ההוכחה דוקא מן הפסוק „וירא אדני"ע... אל נא תעבור“:

הרמב"ם מסביר שם, שהפסוק „וירא אליו ה'“ הוא ה„כלל“, ומן הפסוק „וירא והנה שלשה אנשים נצבים...“ מתחיל פירוט הנבואה – „תתחיל לבאר איך היתה צורת ההראות ההוא ואמר שתחלה ראה שלשה אנשים...“³².

ולפי זה, כיון שהאורע „וירא והנה שלשה אנשים“ היה במראה הנבואה, הרי אין כאן שום רמז להעדפת הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה – כי ראיית שלשת האנשים לא הפסיקה את הקבלת פני השכינה, אלא המילים „וירא והנה...“ מפרטות את עצם הנבואה עצמה, את „וירא אליו ה'“³³ – הקבלת פני השכינה.

ב"מ שם. ולפי"ז אין משם ראי' לפי ר"י דגדולה הכנסת אורחים כו', וכמ"ש בתוס' שם. וראה חז"ל מדרש"א שם ד"ה והיני דכתיב, דהלימוד במס' שבת הוא לא מדברי אברהם אל נא תעבור, אלא מהאי ענינא נדרש מדהלך כו'. ע"ש. וראה ראש דוד להחיד"א פרשתנו ע"ה. עין יעקב שבעה ע"ה. וראה גם הר"ף לע"י שם.

30) ח"ב שם. וראה רמב"ן פרשתנו בתחלתה במה שהקשה על הרמב"ם במו"נ. וראה מפרשי המורה שם וספר הזכרון להריטב"א בביאור דעת הרמב"ם במו"נ. ואכ"מ.

32) ל' הרמב"ם במו"נ שם.

33) ראה ריטב"א שם. אברבנאל למורה שם קרוב לתחלתו, ובמ"ש ביישוב קושיא הא' דהרימב"ן.

לעומת זאת הפסוק „וירא אדני"ע... אל נא תעבור“, הרי כיון שהקדוש ברוך הוא הראה זאת במראה הנבואה, כיצד אברהם אומר לקדוש ברוך הוא „אל נא תעבור“³³, הרי ניתן ללמוד מכך ש„גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה“, כדלעיל³⁴.

ובנוסף על כל זה: בכלל דחוק ביותר לבאר את דברי הרמב"ם בספר היד החזקה לפי ביאורי פסוקים אלו בספרו מורה נבוכים, כי בספר היד החזקה אין הרמב"ם מזכיר שלא היה זה דיבור ומעשה בפועל, ושכל הפרשה היתה³⁵ במראה הנבואה. ועוד ועיקר – בדברי הרמב"ם שלפנינו שמובאים להלן, נאמר כמעט במפורש שמעשה זה היה בפועל.

ה. „ללוות האורחים“ ולא „הכנסת אורחים“

כדי להבין זאת יש לבאר תחלה את דברי הרמב"ם בהלכות שהוזכרו לעיל, שכך הוא אומר בהלכה א': „מצות עשה של דבריהם לבקר חולים... וללוות האורחים ולהתעסק...“³⁶. לאחר מכן, בהלכה ב', אומר הרמב"ם: „שכר הלוייה מרובה מן הכל. והוא החוק שחוקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה, מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלה אותן, וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר וירא והנה שלשה אנשים, וליוויים יותר מהכנסתן. אמרו חכמים³⁶ כל שאינו מלה כאילו שופך דמים“.

יש להבין: מדוע מתבטא הרמב"ם בדברו

³³ אבל זהו דלא כפי שפ"י במו"נ שם ע"פ דברי ר' חייא הגדול' – „שהוא ג"כ ספר מז' שאמר במראה הנבואה לאחד מהם ואמר לגדול שבהם אמר“, וכנ"ל סעיף ג (ראה שק"ש בפירושו במפרשי המו"נ שם). וראה עין יעקב (ושאר אפרים) שבעה ע"ה – 26 – שגם למ"ד דהוי חיל אפשר ללמוד דגדולה הכנסת אורחים כו'.

³⁴ ראה אברבנאל למורה שם ביישוב קושיא השנית (דהרימב"ן על הרמב"ם): שה' תועלת בהראות לו כל זה (כל פעולות אברהם ושרה בהכנסת אורחים להמלאכים) להודיע שכן ה' מנהגו כל הימים לעשות לאורחים הבאים אליו. ולכן נראו הדברים כמו שהיו בהק"ץ. ע"ש ועד"ז כ' הר"א בן הרמב"ם בספרי המספיק לעובדי ה' (ירושלים, תשל"ג) פרק הנדיבות.

³⁵ אף שבנוגע לפרשיות אחרות הזכיר בהל' יסדה"ת (פ"ז ה"ג) שהם במראה הנבואה.

³⁶ סוטה מו, ב.

בנימוסיה⁶¹, ולכן למעשה לא היתה זו גמילות חסד והכנסת לאורחים.

ולפי זה תמוה:

(א) אם לאמיתו של דבר לא קיימה כאן מצות הכנסת אורחים⁶², הרי אסור להפסיק לשם כך בעת „הקבלת פני שכינה”. וכיצד ייתכן שאברהם אבינו ייכשל חלילה בהפסקה של הקבלת פני השכינה?

(ב) קשה לומר שילמדו הלכה של אמת – „גדולה הכנסת אורחים...” – ממעשה שלא היה הכנסת אורחים אמיתית?

הכרחי אם כן לומר, שלמרות שהאורחים של אברהם אבינו היו רק „בדמוות אנשים”, בכל זאת לא חסר דבר ב„הכנסת האורחים” של אברהם אבינו. לא זו בלבד שרק בעיניו הוא קיים את מצות הכנסת אורחים, אלא לאמיתו של דבר אכן קיים אברהם אבינו מצוה זו.

וההסבר לכך הוא⁶³:

עיקר הכנסת אורחים אינה כל כך פעולת החפצא של האכילה והשתיה שמקבל האורח,

אלא מדת החסד – „דרך החסד שבה” – תשומת הלב וההתעניינות מצד הגברא, מצד בעל הבית המארח אל האורח – ומעשה הגברא ותשומת הלב התקימו בשלמות במעשה הכנסת האורחים על ידי אברהם אבינו.

יותר מכך: גם תוצאת הפעולה אצל האורח – הנפעל – היתה מושלמת אצל הכנסת האורחים של אברהם אבינו, כי שביעות רצון האורח מתשומת הלב קיימת גם אצל מלאכים, ובמיוחד בבואם בדמות אנשים⁶⁴.

ובמיוחד כאשר מדובר על תשומת הלב של אברהם אבינו, אשר כל כך „חביב” אצל הקדוש-ברוך-הוא, כנאמר גם בפרשתנו⁶⁵, „כי ידעתיו” – „לשון חיבה”, ובכלל „האבות הן הן המרכבה⁶⁶”, שמעלתם הגלויה למלאכים היא נעלית ממעלת המלאכים, ובודאי קיימת משמעות וחשיבות בעיני המלאכים להכנסת האורחים על ידי אברהם.

(משיחות ש”פ וירא תשכ”ה,

כ”ט אלול תשכ”ב)

64 נוסף ע”ז – דנתנת האפשריות להמלאכים שיקימו „אולת לקיאת הלך בנימוס” – (ראה בהנסמן לעיל הערה 58, 61) ה”ז (דוגמת) מאכילם. 65 י”ט. ובפרש”י. 66 ב”ר פמ”ז, ו. פפ”ב, ו.

לזכות

כ”ק אדוננו מורנו זרבינו מלך המשיח

ויהי שעי קיום הוראת

כ”ק אדמו”ר מלך המשיח (בשיחת ב’ ניסן ה’תשמ”ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק’

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא’

יחי אדוננו מורנו זרבינו מלך המשיח לעולם ועד

אודות מצות עשה של דבריהם בהלכה א’ דוקא במילים „וללוות האורחים”, ולא בביטוי הכולל את הכל „הכנסת אורחים”?

בפשטות מסבירים, שבהלכה זו עוסק הרמב”ם במצוות עשה של דברי חכמים הכרוכות בגמילות חסד שבגוף – „לבקר חולים ולנחם אבלים...” „וכפי שנאמר בסיום הלכה א’ „ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור”. לעומת זאת, החלק של הכנסת האורחים המתבטא בהאכלת ובהשקיית האורחים, הוא בעיקר גמילות חסד בממוץ, ולכן יש שיעור, כפי שמסביר הרמב”ם את ההבדלים בין שני סוגים אלו בפירושו למשניות³⁷.

אך אין די בהסבר זה³⁸:

בהלכה ב’ אומר הרמב”ם שה„חוק שחקקו אברהם אבינו” כולל את הפרטים „מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן”, ואף אומר על כך „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה”. ולפי האמור לעיל, שכאן מדובר על גמילות חסד שבגוף, כיצד משתלבים פרטים של הכנסת אורחים בממוץ?

אילו התכוון הרמב”ם רק להדגיש את חשיבות הליווי כשלעצמו, היה צריך לומר „והוא החוק .. ונהג בה מלוה את האורחים” וכדומה, או לומר, לפחות, „שלאחר שמאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן, מלוה אותן”, כדי להדגיש שמדובר כאן אודות חשיבות הליווי³⁹ – „גמילות חסדים שבגופו”.

אך מלשון הרמב”ם משתמע, שיש כאן חשיבות לכל הפרטים של הכנסת אורחים, כולל הפרטים של „מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן”⁴⁰.

37 ריש פאה. וראה גם ר”ש שם ד”ה והביטורים (ע”פ ירושלמי).

38 וגם: הרי בה”א כתב הרמב”ם „וכן לשמח הכלה והחתן ולסעודם בכל צרכיהם”, שבפשטות הלשון משמע לכאורה שזה כולל (גם) גמ”ח בממוץ – ראה נמוץ מהרא”י לרמב”ם שם; וא”כ גם בנגוע לענינו, הול”ל סתם „הכנסת אורחים”, אי עב”פ להוסף ג”ז.

39 להעיר שבסמ”ג שם „הלוהה (ולכאורה צ”ל „הלו”י) הוא החק שחקקו כ”י” ומשיך (בל’ הרמב”ם) „דרך החסד .. מאכיל .. ומלוה אותם”.

40 וכפשטות דרו”ל בפ’ זו (פרשתנו כא, לג), „יטע אשל” מאי אשל אכילה שתי’ לוי’ (מדרש תהלים לו. קי). וראה תיב”ע ות”י שם. פסיקתא זוטרתא שם. פרש”י כתובות ת, ב (ד”ה

ודחוק ביותר לומר שהרמב”ם מציין את פרטי הכנסת האורחים רק כהקדמה, כדי להדגיש יותר את חשיבות הליוה – „וליוויים יותר מהכנסתן”. ובמיוחד, כאשר המאמר שהוא מביא בסיום ההלכה – „וליוויים יותר מהכנסתן”. ובמיוחד, כאשר המאמר שהוא מביא בסיום ההלכה – „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים” – מדגיש באופן ברור ביותר את הנחיצות והחשיבות של ליווי האורחים.

1. “שכר הלויה...” – טפל

בנוסף לכך נדרש הסבר: הרמב”ם פותח את דבריו ש„שכר הלויה מרובה מן הכל”, ולאחר מכן הוא אומר „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים”, וכן הוא אומר בהלכה שלאחר מכן⁴¹ לגבי בית דין: „ובית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום, ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם כאילו שפכו דמים”. כפי שמוכן בפשטות, הרי הסיבה לכך שמי שאינו מלוה כאילו שופך דמים היא, משום שבאמצעות הלויה מבטיחים שלא יהרגו את האורח בדרך, כפי שמציינת הגמרא בהוכחה המובאת במסכת סוטה⁴².

ואין מובן: אם הרמב”ם אומר שחשיבות הליווי כה גדולה, עד אשר בהעדרו „כאילו שופך דמים”, הרי המעלה ש„שכר הלויה מרובה מן הכל” היא טפלה בהשוואה לכך, „ובכלל מאתים מנה”⁴³?

2. גמילות חסדים – התוצאה והמדה

ויש לומר, שנקודת ההסבר לכך היא:

בביתו של אברהם). סוטה י”ד, סע”א*. ועוד. וברד”ק פרשתנו שם, לאחר שמביא מדרש „נוטריקון אכילה שתי’ לוי” כתב: ור”ל שהנהיג אנשי באי שבע להכניס אורחים ושחייב אדם לקבל פני האורח בשלשה דברים האלה. 41 ה”ג שם.

42 מו, ב (מקור דברי הרמב”ם). וכ”ה פשטות הפירוש במשנה (מה, סע”ב) שם.

43 להעיר ממגדל עזו לרמב”ם שם „ומתן העניש תלמוד השכ”ר”.

* וראה לקו”ש חכ”ה ע” 320 הנרה 89. לקו”ש חט”ז ס”ע 501.

החסדים של המארה, הקיימת אף לאחר האירוח, כאשר האורח הולך לדרוכו, ואז חש האורח, שכל הפעולות שנעשו עבורו נבעו מהרגשה לבבית של בעל הבית המארה, המתעניין בו, וטובתו חשובה בעיניו.

ה. ליווי האורח מוכיח את מדת החסד

וזהו המשמעות של המשך דברי הרמב"ם: „שכר הלויה מרובה מן הכל. והוא החוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן“:

ה„חוק שחקקו אברהם“ אינו מתייחס רק לפרט של מעשה הלויה, אלא באופן כללי, לדרך של הכנסת האורחים, שאברהם אבינו קבע את אופן הכנסת האורחים כך שלא יהא זה רק מעשה חשובים – צרכיו של האורח – אלא גם מדת החסד של בעל הבית המארה, וזהו, דרך החסד שנהג בה⁵⁰, שליווי האורחים מופיע ביחד עם „מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן“.

לפי זה יש לבאר גם את סוף דברי הרמב"ם, „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים“, שדברים אלו עולים בקנה אחד עם חשיבות הליווי המוזכרת בתחלת ההלכה – „שכר הלויה מרובה מן הכל“:

הרמב"ם אינו מתכוון רק לכך שבלי ליווי עלולה להגרם שפיכת דמי האורח בהליכתו בדרך, אלא גם⁵¹ להרגשה של שפיכת דמים אצל האורח: כאשר המארה אינו מלווה רואה האורח שחסרה ההתעניינות וההתמסרות – מדת החסד של הפעולה, ואז אין הוא הנהג מהכנסת האורחים, „אזיל סומקא ואתי חיוורא“⁵² – הוא חש השפלה ובדיון, „שפיכת דמים“.

בדומה⁵³ לכך⁵³ שצדקה⁵⁴ צריכה להנתן

50 וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 21.

51 אלא שלפ"ז צע"ק לשון הרמב"ם „אמרו חכמים“, כאשר כוונתו היא לא כדברי חכמים בגמ'. והול"ל סתם, „כל שאינו כו", ע"ד משיב להלן שם סוף ה"ד לגבי ביקור חילים.

52 ב"ב נה, סע"ב בנוגע להבנת פנים, שהיא „כאילו שופך דמים“.

53 להעיר מנמרת המאר להר"י אלנאקא פרק הצדקה (ח"א ע' 39), „המשובה שבצדקה היא הכנסת האורחים (וראה לשון הרמב"ם שם ה"ג, „כופין ללווי כדרך שכופין לצדקה“.

לכך שהרמב"ם מביא כהוכחה ל„גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה“ דוקא את הפסוק „וירא והנה שלשה אנשים“, והוא משנה מדברי הגמרא, המביאה כהוכחה את הפסוק „ויאמר אדני... אל נא תעבור“:

הוכחה זו באה כהמשך למשמעות ההלכה, העוסקת ב„חוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה“, שהעיקר בהכנסת האורחים היא מדת החסד, ההתעניינות ותשומת הלב לאורח – וזאת לא רק בעת קיום המעשה של הכנסת האורחים, כאשר מאכילים את עוברי הדרכים, ואף לאחר מכן, אלא גם לפני כן, מיד כאשר רואים את האורחים ומקבלים אותם יש חשיבות רבה לתשומת הלב ולהתעניינות באורח.

וזה מתבטא בפסוק „וירא והנה שלשה אנשים“, כדלעיל בסעיף ב': אברהם אבינו שם לבו לשלשת האנשים אף באמצע „הקבלת פני שכניה“.

י. דרך החסד אצל אברהם אבינו – בשלמות

לפי זה ניתן לתרץ שאלה נוספת המתעוררת על הלימוד מאברהם ש„גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה“:

בסופו של דבר הוכח שבהאכלת והשקיית שלשת האנשים לא קיים אברהם מצות הכנסת אורחים, שהרי לאמיתו של דבר לא היו אלו אנשים, אלא מלאכים שאינם צריכים לאכול, ובמיוחד לפי הדעה שהם לא אכלו, ורק „גראו כמו שאכלו“⁵⁸.

ואפילו לפי הדעה⁵⁹ ש„אוכלין ושותין ממשי“, הם לא עשו זאת מפני הצורך באכילה ובשתיה, אלא רק „מפני כבודו של אברהם“⁶⁰ או מפני הכלל „אזלת לקרתא הלך

„בסבר פנים יפות ובשמחה“, באופן שהנותן „מתאונן עמו על צרתו“⁵⁵, ואילו כאשר „נותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע... – אבד זכותו והפסידה“⁵⁵.

לפי זה מובן גם מדוע מציין הרמב"ם במיוחד מבין כל פרטי הכנסת האורחים רק את הענין של „ללוות האורחים“, כי דוקא בכך מתבטא עיקר מצות הכנסת אורחים – תשומת הלב לאורח⁵⁶. יותר מכך: כשחסר הליווי, נפגמת גם מצות הכנסת האורחים בפרטיה האחרים – באכילה ובשתיה שנתנו לאורח, כדלעיל⁵⁷.

ט. תשומת לב – גם לפני הכנסת האורחים

לפי כל האמור לעיל יש לומר שזוהי הסיבה

אבל ראה לקוטים שבסו"ס מהר"ל (הובא בס' גליוני השי"ס לשבת שם): כל היכא דנוכח הכנסת אורחים ר"ל דוקא הכנסת עשירים ומכובדים .. יקבלם בסבר פנים יפות לנהוג בהם כבוד כו' ורא"י מאברם אבינו כו' אבל הכנסת עניים בכלל צדקה היא.

53* ולא ממש (ראה לעיל ס"ז החילוק בהכנסת אורחים ועניני צדקה – גמ"ח), כי בהמעלות הכי נעלות שבצדקה, „נותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש“ (רמב"ם הל' מת"ע פ"י ה"ח, ועד"ו בשו"ע יו"ד ס"ו רמ"ט ס"ו). ליתא שם „שהרי זו .. במקדש“*, שהוא למעלה גם מנתינת צדקה בסבר פנים יפות, משא"כ בהכנסת אורחים שהתעניינות ומדת חסדו של בעה"ב (שמתבטאת בלוי') היא עיקר המצוה, ונוגע להנפצל, וכבפנים.

54 ולהעיר ממש מהר"ל (פ"ב שם) שהסבר פנים יפות וכו' שבצדקה ה"ע „הגמ"ח“ (שבצדקה).

55 רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ד, ושו"ג.

56 וגם לפי פשוט הכוונה בלוי' (לפי הגמ' שם) בכדי שהאורח לא יזיק בפועל וכיו"ב, הרי בעת שמלווה אינו במצב של נצרך וחסר, דלא כבשאר גמ"ח אכ"ש וכו' לאורח שהוא נצרך וחסר אז. וא"כ גם בהי נכירת ומודגשת מדת חסדו וטובו (שימת לב) של בעה"ב המארח להארח. וראה ח"א קד, סע"א „דהא נלא בוזא תליא“ (וראה שם וא"ל – הביאור). נתיבות עולם שם פ"ה – פעולת הלוי'.

57 ראה רבינו בחיי פרשתנו כא, לג: דע כי מצות לוי' היא גמר המצוה באכסני' ותכלית השכר. ומובן מדבריו לכא" (כהביאור בפנים), שהיא לא רק גמר המצוה בזמן, כיא (גם) השלימות שהמצוה.

* „המעלה גדולה שאין למעלה ממנה“ (בהשמונה מעלות (ש"ש) בצדקה). אינה שייכת לנדוד. כי המעלה בזה היא „שמחוק יד ישראל שחך ונתן לו מתנה או הלואה או נוטה עמו ותרופת או מנציא לו מלאכה כדי שיתחוק את ידו עד שלא יצטרך לבריות“ (לשון הרמב"ם שם ח"ז ועד"ו בשו"ע שם ס"ז). שבכל זה הוא מעלה בהנפצל, שהתועלת להעני בזה בפועל היא גדולה יותר ממשאר המעלות שבצדקה, אבל לא (כ"ס) מצד חזקת חסדו של הנותן שמתבטאת בה.

58 פרש"י פרשתנו יח, ה (מב"מ פו, ב. בי"ד פמ"ח, יד. וכו"ה בויק"ד שבהערה 62. ועוד)

59 תנוד"ה נראין (ב"ב שם), מסדר אל"י רבה (פ"ב), וכ"מ בח"א קמ"ד, א (ראה סו"מ תרס"א ע' ג). ובהדר פרשתנו (קב, א) הובאו ב' הדיעות. וראה בהנמסן ברד"ל לכ"ז שם. במדבר"י פ"י, ה (בסופו).

60 תוספות שם (אבל בח"א קב, א: בגין יקרא דאברהם אתחיו הכי). ובתדבא"ש שם: בצדקתו של אותו צדיק (אברהם) ובשר טורח כו'.